

en hämmad psykomotorisk, adaptiv, språklig och social-personlig utveckling. Man kunde också visa att långtids-effekten av undernäring på individens intellektuella utveckling varierar beroende på i vilken ålder personen ifråga utsattes för malnutrition och prognosen var speciellt dålig för de barn som utsattes för undernäring innan 6 månaders ålder. Undersökningar i Guatemala och Mexico har också visat att hämmad intellektuell utveckling mycket väl kan föreligga även vid lindriga till moderata protein-kaloribristtillstånd och inte enbart är en följd av svåra fall av undernäring.

Under det tredje stadiet, i vilket vi nu befinner oss, har man inriktat sig på att, sedan sambandet mellan undernäring och intellektuell utveckling klargjorts, försöka påvisa förekomsten av det verkliga orsakssammanhanget. Vilka faktorer som där närmast kommer ifråga när det gäller det inbördes sambandet mellan bisociala faktorer och undernäring har Cravioto på ett åskådligt och schematiskt sätt presenterat i fyra olika figurer.

Craviotos skrift ger en lättläst och aktuell översikt över vad vi i dag kan säga om sambandet mellan undernäring och intellektuell utveckling hos barn samt om de svårigheter som är involverade i bedömningen av detta samband. För den som är intresserad av att fördjupa sina kunskaper i området är också den bifogade litteraturlistan som omfattar 49 olika referenser av stort värde.

Leif Hambræus

Klimat

LO informerar 5

EGON MAGNUSSON

Bokförlaget Prisma

48 sid. Kr. 6: —

40 procent av LO:s medlemmar förklarade sig i en enkätundersökning 1969 om arbetsplatsens risker vara besvärade av drag, 29 procent av lufttemperaturförhållandena på arbetet. Dragfrågor hör som bekant till de återkommande samtals- och tvistämnen på arbetsplatserna. Ofta görs de till föremål för upprepade och föga konstruktiva diskussioner i skyddskommittéer och t.o.m. företagsnämnder.

Även om objektiva skadeverkningar genom ogynnsam klimatpåverkan inte till närmelsevis låter sig påvisas i denna omfattning finns det ändå tillräckliga skäl att ägna denna typ av miljöfrågor en sakligare uppmärksamhet än hittills. Bl.a. borde man oftare utnyttja de relativt enkla tekniska mätmetoder med vars hjälp man objektivt kan analysera en del av problematiken.

Den som utan att vara expert kommer i beröring med hithörande frågor har mycket att hämta ur det senaste tillskottet till serien LO informerar. I fyra korta avsnitt behandlas den fysiologiska bakgrunden till klimatfrågorna, toleransgränserna, tekniska mätmetoder och möjliga förbättringsåtgärder. Inom det knappa utrymmet av 50 sidor har författaren lyckats få med förvånansvärt mycket väsentligt och allt presenteras på ett instruktivt och i bästa mening lättläst sätt. Skriften riktar sig till "skyddsombud m. fl." men förtjänar att spridas utanför arbetsplatserna. Recensenten läste den med behållning och räknar med att dra nytta av den i ergonomiundervisningen.

C. A. Heijbel

frågor
för dagen

Red: Sten Söderberg

Allt fler analfabeter

Trots de stora insatser som görs av de enskilda länderna för att bekämpa analfabetismen ökar antalet analfabeter i världen oavbrutet. Om den nuvarande utvecklingstakten fortsätter kommer det nästa år att finnas 810 miljoner icke läs- och skrivkunniga av en sammanlagd världsbefolkning på 2.335 miljoner vuxna. Även om "reduceringstakten" kan fördubblas kommer det nästa år att finnas 710 miljoner analfabeter.

Siffrorna kommer från en utredning som har utförts av FN:s organisation för undervisning, vetenskap och kultur, UNESCO. Utredningen grundar sig på frågeformulär från 92 av UNESCO:s medlemsländer.

I några länder växer befolkningen så snabbt att läs- och skrivkunnighetskampanjerna bara kan dämpa den takt i vilken analfabetismen ökar.

Läkarbrist i Mellan-Östern

— Utbildning av läkare utomlands betraktas i allt större utsträckning med blandade känslor eftersom dessa läkare praktiskt taget alltid går förlorade för sina hemländer, skriver dr A. H. Taba, direktör för Världshälsoorganisationen.

tionen, WHO, Mellersta Östern-region, i sin senaste årsrapport meddelar FN-nytt.

Regionen omfattar 22 länder från Tunisien till Pakistan. Dr Taba konstaterar att utvandringen av medicinsk personal från dessa länder har nått en kritisk omfattning och kommer att tillta om inte motåtgärder vidtas.

Inom området finns 38 medicinska högskolor som utexaminerar 3.200 läkare om året. Ytterligare 60 skolor skulle behövas för att motsvara dagens hälsovårdsbehov. Under de närmaste 30 åren bör dessutom 160 medicinska skolor upprättas om man skall hålla jämna steg med befolkningstillväxten.

Detta bör inte undanskymmas att stora framsteg har gjorts de senaste 20 åren, konstaterar dr Taba. Antalet läkare, sjuksköterskor och sjukvårdare i regionen har fyrdubblats. 1949 fanns det en läkare per 10.000 invånare jämfört med en per 4.500 i dag.

Det allmänna hälsotillståndet i Mellanöstern har också förbättrats. Området som en gång härjades av malaria är nu praktiskt taget fritt från denna sjukdom.

Fri handel med preventivmedel

Tvånget med tillstånd för handel med preventivmedel har medfört stora nackdelar, sägs det i en promemoria, upprättad i socialdepartementet.

Principerna för tillståndsgivningen uppges variera från ort till ort. Det tar ofta alltför lång tid innan ansökningar behandlas. Det är särskilt besvärligt för tex varuhuskedjor och andra företag med försäljningsställen på flera orter vilka måste söka tillstånd hos flera lokala polismyndigheter. Denna besvärliga procedur kan medföra att man avstår från att söka tillstånd.

Tillståndstvånget har också medfört att man på vissa håll kunnat ta ut höga ersättningar för rätt till försäljning genom automat.

De nämnda förhållandena har motverkat en önskvärd priskon-

kurrens. Av pris- och kartellnämndens undersökning framgår dessutom att en avsevärd handel med preventivmedel sker utan tillstånd.

Med det synsätt som numera bör läggas på dessa frågor finns det inte längre tillräckliga skäl att reglera handeln med preventivmedel i vidare mån än som behövs för att få en tillfredsställande kvalitetskontroll på varornas heter det i promemorian.

Preventivmedel bör sålunda i stort sett få säljas fritt. Detta bör också gälla försäljning från automat.

En hygienisk kontroll av preventivmedel och försäljningsformerna är av stor betydelse. Socialstyrelsen förutsätts ge behövliga föreskrifter härom.

I enlighet med det anförda har inom socialdepartementet upprättats förslag till *kungörelse om handel med preventivmedel*. Kungörelsen föreslås träda i kraft den 1 juli 1970.

Läkemedelsindustrin och socialiseringen

Koncentrationsutredningen har överlämnat branschstudien "Läkemedelsindustrin" (SOU 1969:36) till chefen för finansdepartementet. Undersökningen tyder på att resurser felfördelas, särskilt i forsknings- och utvecklingsarbetet på nya läkemedel och i informationen om och reklamen för läkemedel, refererar Från departement och nämnder.

Utredningens ordförande professor Guy Arvidsson framhåller i ett av honom utarbetat kapitel, att i den mån man skulle finna att statlig medverkan är nödvändig för att nå tex önskvärd riskutjämning, detta kan åstadkommas med avtal om forskning och utveckling mellan staten och företagen. Det synes, heter det, icke osannolikt att mera står att vinna på en mera koncentrerad satsning på redan gjorda eller i framtiden ofrånkomliga åtaganden än på en total socialisering av läkemedelsindustrin.

Flertalet större läkemedelsföretag bedriver såväl tillverkning som forsknings- och utvecklingsarbete, avsett att ge upphov till nya produkter eller förändra egenskaperna hos existerande preparat. Utgifterna för forsknings- och utvecklingsarbete var 1965 cirka 12 procent av omsättningen, räknat i genomsnitt för de sju största svenska företagen (Astrakoncernen, Pharmacia, Kabi, Leo, Ferrosan, Bofors och ACO). Det kan också konstateras, att andelen forskningskostnader ökat med två till tre procentenheter under 1960-talet. Då företagens försäljning samtidigt ökat i snabb takt innebär detta en mycket stor ökning av utgifterna för forsknings- och utvecklingsarbete, räknat i absoluta tal, nämligen från 17 milj kr 1958 till 54 milj kr 1965. Utgifterna för forskningsresultat, som "köpts utifrån" i form av licenser, ökade från 3,8 milj kr till 10,4 milj kr under samma tid.

En lönsamhetsundersökning för fem stora företag visar ett stabilt genomsnitt men med stora svängningar för de enskilda företagen. Under en studerad åttaårsperiod har de beräknade räntabilitetstalen för de fem LIF-företagen tillsammans legat inom följande intervall (i samtliga alternativ noteras en fallande trend):

avkastning före skatt på totalt kapital 16—11 procent

avkastning efter skatt på eget kapital 15—10 procent

Lönsamhetsdata för svenska industribranscher föreligger endast i mycket begränsad omfattning, varför inga säkra slutsatser kan anges beträffande läkemedelsindustrins räntabilitet jämfört med industrin i övrigt. De svenska läkemedelsföretagens vinstnivå framstår som lägre än engelsk och amerikansk läkemedelsindustris vinstnivåer.

Förtidspensioneringen — nya regler

En genomgripande reform av förtidspensioneringen föreslås i den utredning som Rfv har haft regeringens uppdrag att göra och som överlämnades till socialministern den 1 oktober. Enligt förslaget bör äldre arbetskraft som inte längre orkar hänga med i jobbet kunna få förtidspension vid 63. Även den som blivit arbetslös på grund av företagsnedläggning ska under vissa omständigheter kunna förtidspensioneras. Också personer i medelåldern bör kunna pensioneras på arbetsmarknadsmässiga grunder, om inget nytt jobb inom rimlig tid kan anskaffas. Verket vill också förbättra möjligheterna för husmödrar att få förtidspension.

Tidskrift för allmän försäkring redogör i sitt nr 10/69 utförligt för det nya förslaget. Originalakten omfattar 350 stencilsidor i tre delar. Av särskilt intresse är del III, en studie kring arbetskrav och arbetsförmåga utförd av Arbetsmedicinska institutet under ledning av professor Sven Forssman.

Kostnaderna

Riksförsäkringsverket anser sig inte med någon grad av säkerhet kunna förutsäga hur många som kommer att utnyttja de vidgade möjligheter att erhålla förtidspension som öppnas vid ett genomförande av de framlagda förslagen. Uppskattningsvis kan det komma att röra sig om mellan 10 000 och 20 000, på sikt kanske ännu fler. Det skulle betyda en reformkostnad i storleksordningen 100—200 milj. kr, eventuellt mer. Därav kan drygt hälften beräknas komma på folkpensionerna — i någon mån på kommunala bostadstillägg — och resten på ATP.

Erfarenhetsmässigt tar det en

viss tid innan en reform får full genomslagskraft. Riksförsäkringsverket anser, att man under första året bör räkna med en reformkostnad av ca 100 milj. kr, varav drygt hälften faller på staten för folkpensioner.

De nya reglerna föreslås träda i kraft den 1 juli 1970.

Skrämmande siffror

Vid Metallindustriarbetarförbundets kongress förekom en uppmärksammat debatt vid behandlingen av en rad motioner om arbetarskyddet. Enligt tidskriften Fackföreningsrörelsen var föredraganden Bengt Olsson bitter över statsmakternas njugghet mot arbetarskyddet.

Brynolf Backman i Hallstahammar redovisade att under den gångna kongressperioden 500 000 arbetare skadats, 10 000 invaliderats och 2 000 dödats genom bristande arbetarskydd. Arbetarskyddsstyrelsens informationsanslag är på tok för lågt med en budget på endast 125 000 kr om året. Den summan kan jämföras med alla de miljoner som trafiksäkerhetsverket får att leka med.

Siffrorna är säkert i och för sig korrekta. En närmare undersökning skulle dock kanske behövas för att direkt korrelera skadefallen med bristande arbetarskydd. Att satsningen är för liten behöver nog inte diskuteras. En bättre analyserad statistik är också ett primärt behov.

Handikappinstitutet ett år

Vid slutet av Handikappinstitutets första verksamhetsår sammanfattade dess chef Karl Montan erfarenheterna i en artikel i Information om rehabilitering:

Den överenskommelse mellan staten och SVCR, som ledde till bildandet av Handikappinstitutet,

möttes från olika håll med glädje och förväntningar. Från SVCR:s sida tillkom lättnaden över att en uppenbart viktig del av rehabiliteringsverksamheten — den som berörde tekniska hjälpmedel och miljöarrangemang — lämnade det ekonomiska gungfly, som SVCR kunnat erbjuda.

Har förväntningarna infriats? Det vore en överdrift att säga, att så hittills blivit fallet. Handikappinstitutets ledning har kämpat hårt för att bygga ut sin kapacitet på olika områden: projektprogrammering, produktutveckling och marknadsföring, testning, utredningsverksamhet och information. Kampen har blivit accentuerad av det förhållandet, att institutet gått ut på en ganska het arbetsmarknad, där konkurrensen från såväl den allmänna som den privata sektorn drivit upp efterfrågan på kvalificerat folk av alla kategorier inte minst tekniker. Möjligheterna att köpa tjänster från andra institutioner har även visat sig begränsade på grund av dessa institutioners egna, ibland övermåttliga forskningsprogram.

Om således institutets första år inneburit, att en stor del av tillgängliga krafter gått åt till uppbyggnad — och i viss mån präglats av växtvärk — kan sägas, att institutet nu har fått en god grund att bygga på. Kapaciteten ökar nu successivt, och resultaten kommer efterhand att visa sig.

Tidigare har nämnts, att en sträng prioritering måste göras bland institutets många uppgifter. En av de mest angelägna uppgifterna har ansetts vara att ge vissa riktlinjer för organisationen av den lokala hjälpmedelsförsörjningen. Detta arbete kommer att vara avslutat under innevarande höst.

En annan prioriterad tung post i institutets uppgifter är provningen av i stort sett alla mera kostnadskrävande statsbidragsberättigade hjälpmedel. Detta arbete skall i fråga om den nuvarande förteckningen över dylika hjälpmedel, vara genomfört till den 1 juli 1970.

Det andra året av institutets verksamhet har således stöd av en i många avseenden förstärkt organisation, och en prestationsnivå, som åtminstone tillmötesgår vissa väsentliga anspråk, bör kunna uppnås.

Broschyr om 4-åringens hälsa

"Nu har ni känt varandra i 4 år — Du och ditt barn" är titeln på en ny broschyr, som utarbetats av socialstyrelsens hälsovårdsupplysningsdelegation (HVUD) i samarbete med Svenska landstingsförbundet.

Meningen är att broschyren skall delas ut i samband med hälsokontrollen av 4-åringar. Enligt planerna för denna hälsokontroll skall sköterskorna vid barnavårdscentralerna göra ett hembesök i de hem, där det finns en fyraåring. Vid detta tillfälle får föräldrarna en blankett att fylla i med barnets data och samtidigt lämnar sköterskan uppgifter om hälsoundersökningen samt bl. a. en tandvårdsbroschyr och den nu publicerade "Nu har ni känt varandra i 4 år — Du och ditt barn". Broschyren slutar med en uppmaning att kontrollera barnets hälsotillstånd på barnavårdscentralen.

Hemmamakeförsäkring också för män

Familjepolitiska kommittén föreslår att hemmafruförsäkringen omvandlas till en *hemmamakeförsäkring*. Det innebär att hemma- varande män i motsvarande situation som de hemmafruförsäkrade kvinnorna blir berättigade till grundsjukpenning med 6 kr om dagen jämte eventuellt barntillägg. Högst 30 000 män kan f n beräknas bli berättigade till denna förmån.

Vidare föreslås att bestämmelserna om *frivillig sjukpenningförsäkring* hos försäkringskassa av vissa kvinnliga försäkrade — gifta och med dem likställda kvinnor — utsträcks till att omfatta motsvarande manliga försäkrade. De får därigenom möjlighet att frivilligt försäkra sig för sjukpenningtillägg med högst 9 kr om dagen.

Den obligatoriska och frivilliga sjukpenningen får dock inte överstiga 15 kr.

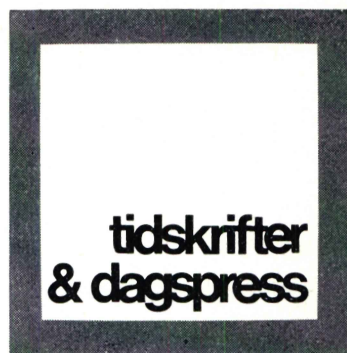
Om det inte vore så att saken har en allvarlig sida — i endast få fall torde männen frivilligt ha övertagit rollen som hemmets vårdare — skulle det naturligtvis ha legat nära till att skämta om förslaget som ett led i kampen mot könsdiskriminering. Nu får man nöja sig med att konstatera att självklara reformer till slut ändå blir av.

Larm på motorvägar

Svårigheten att vid trafikolyckor komma åt att larma har satt liv på spel. Nu skymtar en åtminstone lokal förbättring. Arbetet kommenterar:

De skånska motorvägarna ska få larmtelefoner. Har vi tur kan de vara klara till semestertrafiken börjar i sommar. Det var verkligen inte en dag för tidigt. På våra motorvägar känner man sig ju som allra mest hjälplös, eftersom man nu kan lita endast till medtrafikanter eller till att det ska komma någon patrullerande polis.

På kontinenten har man också polisstationer utplacerade efter motorvägarna. När det blir tätare trafik på de svenska motorvägarna får vi väl tänka oss att också följa den förebilden. Men nu gäller det larmtelefoner och de bör sättas upp så snabbt som möjligt. Dyrbara sekunder kan vinnas vid olycksfall, om telefoner finns efter motorvägarna, som fränsett ödebygdevägar är våra allra ödsligaste kommunikationsleder.

Red: Sten Söderberg

Läkarutbildningen för sjuksköterskor

Tidskrift för Sveriges sjuksköterskor (november 69) har med behärskning mottagit nyheten om den av Socialstyrelsen föreslagna möjligheten för sjuksköterskor att antagas för läkarutbildning på en särskild kvot utan att konkurrera med studerande från gymnasiet.

En uppfattning som numera varit ett allmänt accepterat är att inga utbildningsvägar skall hamna i återvändsgränder. Det gäller självfallet också sjuksköterskeutbildningen. Det måste finnas möjligheter att tillgodoräkna sjuksköterskeutbildning för läkarstudier.

Det är kanske riktigt som socialstyrelsen antyder att vissa som är intresserade av att skaffa sig en läkarutbildning och som inte har en chans att komma in vid medicinska läroanstalterna på grund av de höga inträdespoängen skulle skaffa sig sjuksköterskeutbildning eller motsvarande för att komma in på läkarbanan. Men sannolikt torde den rekryteringsvägen inte tillföra läkaryrket särskilt många aspiranter, i synnerhet som det ändå måste krävas speciella förkunskaper för att vederbörande skall kunna följa utbildningen.

Men vad som är utomordentligt angeläget ur vård- och rekryteringssynpunkt är att det praktiska vårdarbetet — omvårdnadsarbetet — dvs. alla de uppgifter som utförs inom hälso- och sjukvården vid sidan om de rent medicinska måste utvecklas hand i hand med och anpassas i takt med dessa. De medicinska åtgärderna fast-